

گزارش نشست تخصصی
«وضعیت فعلی سربازی، شرایط
مطلوب آینده»

دفتر: مطالعات سیاسی

کد موضوعی: ۲۶۰
شماره مسلسل: ۱۳۵۶۰
فروردین ماه ۱۳۹۳

به نام خدا

گزارش نشست تخصصی «وضعیت فعلی سربازی، شرایط مطلوب آینده»

چکیده

موضوع خدمت وظیفه عمومی از جهت اینکه تأثیر زیادی بر افراد و خانواده‌های ایرانی دارد و با توجه به اینکه ارائه نظرات و دیدگاه‌های مختلف در این زمینه با حساسیت بیشتری از طرف جامعه پیگیری می‌شود، خودبه‌خود موضوعی فراگیر و مسئله‌محور است. گروه امنیتی- دفاعی دفتر مطالعات سیاسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با توجه به اهمیت موضوع نسبت به ارائه طرح‌ها و الگوهای مدرن خدمت وظیفه عمومی، اهتمام ویژه‌ای دارد. برگزاری نشست تخصصی با عنوان «وضعیت فعلی سربازی، شرایط مطلوب آینده» اولین نشست از سلسله نشست‌های تخصصی با موضوع سربازی محسوب می‌شود. با این امید که از طریق مشارکت صاحب‌نظران و اخذ دیدگاه‌های کارشناسی مختلف در این زمینه گامی مهم و اثرگذار برای بهبود شرایط خدمت وظیفه عمومی برداشته شود.^۱

۱. مطالب مطرح شده در نشست دیدگاه شخصی افراد شرکت‌کننده بوده و لزوماً بیانگر دیدگاه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی نیست.

مقدمه

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با توجه به اهمیت موضوع خدمت سربازی و پرسش‌های نمایندگان محترم این موضوع را در دستور کار قرار داده است. در این راستا گروه امنیتی- دفاعی مرکز در نظر دارد با برگزاری سلسله نشست‌های تخصصی با دعوت از نمایندگان نهادها و سازمان‌های ذی‌ربط از جمله نیروهای مسلح ابعاد مختلف موضوع را بررسی کند که مبنای پژوهش‌های علمی و تخصصی خواهد بود و می‌تواند ضمن شناسایی مشکلات و نقاط ضعف و قوت شکل کنونی خدمت سربازی، پیشنهادهایی برای بهبود وضعیت و رسیدن به شرایط مطلوب ارائه کند.

آقای ذوالفقاری (مدیر گروه امنیتی - دفاعی مرکز): موضوعی که درخصوص خدمت سربازی وجود دارد شکل و نوع اجرای آن است که به هر حال خالی از اشکال نیست و مسائلی پیرامون آن مطرح است. در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی گزارش‌های مختلفی از جمله آخرین گزارش الگوهای سربازی آینده در جمهوری اسلامی ایران تهیه شد که مورد اقبال قرار گرفت و مخالفین و موافقین آن نظرات خود را اعلام کردند. بنای ما بر این است که گزارش‌های بعدی را با همکاری و مشارکت دوستان در سازمان وظیفه ناجا در قالب کارگروهی تهیه کنیم. در همین راستا گزارشی را آقای احمدی معین در دست تهیه دارند و مطلبی را هم آماده کردند که در این جلسه مطرح می‌کنند. به رسم میزبانی از جناب آقای امیر صادقی خواهش

می‌کنم آغازگر بحث باشند تا بتوانیم درباره شروع وضعیت فعلی سربازی، ناکارآمدی‌ها و الگوها و راه‌های جایگزین طرحی به مجلس ارائه دهیم.

امیر سرتیپ صادقی (کارشناس وظیفه عمومی): ابتدا تشکر می‌کنم از اینکه این جلسات برگزار می‌شود چون من به یاد دارم در سال ۱۳۸۷ در مدتی که در سازمان ملی جوانان بودم، موضوع وظیفه عمومی در دانشگاه‌های نظامی و غیرنظامی مطرح شده و کارگروهی تشکیل شده بود اما هیچ‌کدام پیرامون وظیفه عمومی، کار علمی نکرده بودند. واقعاً جای تأسف است که درباره موضوعی به این مهمی که همه با آن سروکار دارند، کار علمی صورت نگرفته است. اما خوشبختانه بعد از آن کارهای خوبی انجام شده و حقیقتاً جای قدردانی و سپاسگزاری دارد لذا از ستاد کل نیروهای مسلح، مجلس محترم، دولت، سازمان وظیفه عمومی و نیروهای مسلح باید تشکر و قدردانی کرد. از جمله برای اصلاح بعضی از مواد قانون بیش از ۱۲۰ جلسه در ستاد کل نیروهای مسلح با حضور نمایندگان نیروها و سازمان وظیفه عمومی و بعضی از نمایندگان مجلس برگزار شد. این جلسات برای خوشایندسازی خدمت وظیفه عمومی تشکیل شد چون از نظر ستاد کل خدمت وظیفه عمومی باید باقی بماند ولی خوشایند شود. به این خاطر تعدادی از مواد آن بازنگری شد. به هر حال من به‌عنوان یک کارشناس که ۱۶ سال آخر خدمت در سازمان وظیفه عمومی حضور داشتم از نزدیک با این موضوع درگیر بودم، در این حوزه خیلی کار شده چه در زمینه کارهایی که برعهده سازمان وظیفه عمومی است چه کارهایی که برعهده نیروهای مسلح است و چه کارهایی که برعهده مجلس و دولت است. دستگاه‌های مختلف بیکار نبودند و کارهای زیادی انجام شده است.

اما باز می‌طلبد که پیرامون این موضوع مهم کار شود. چون در جنگ ۲۹/۵ درصد شهدای دفاع مقدس از سربازان وظیفه بودند و بدنه اصلی نیروهای مسلح از سربازان وظیفه تشکیل می‌شود. به این عزیزان بایستی بها داده شود و به مشکلاتی که نیروهای مسلح دارند توجه شود. کشور ما با ۱۵ همسایه بعد از چین بیشترین همسایه را دارد. از این رو ما به نیروی زمینی قدرتمند نیاز داریم. کشور ما کشور پهناوری است و کارهایی که شروع شده باید ادامه پیدا کند از جمله این کارها که بنده در جریان هستم و در قانون وظیفه عمومی به تاریخ ۱۳۹۰/۸/۲۲ بازنگری شد، مواد اصلاح سن مشمولین بود که از سال به ماه تولد تغییر یافت.

مورد اصلاحی دیگر به فارغ‌التحصیلان مربوط می‌شود، قبلاً مهلت برای کسانی که فارغ‌التحصیل می‌شدند از یک مقطع به مقطع دیگر ۶ ماه بود که به یک سال افزایش یافت چون این یک سال زمان خوبی است برای کسی که بخواهد درس بخواند و می‌تواند در همین یک سال قبول شود چه در داخل و چه در خارج. تبعیض‌های زیادی بود که برداشته شد. در همین قانون فعلی که ۱۳۹۰/۸/۲۲ تصویب شد، وظیفه عمومی گام‌های خوبی در جهت شأن و منزلت سربازان برداشت. به نظر بنده خدمت وظیفه عمومی را در سه مرحله باید دید:

۱. قبل از خدمت،

۲. حین خدمت،

۳. بعد از خدمت.

قبل از خدمت بیشتر به سازمان وظیفه عمومی - مجلس و دولت مربوط می‌شود. قبلاً وقتی جوان‌ها به ساختمان‌های وظیفه عمومی مراجعه می‌کردند بعضی از آنها

شبیبه قبرستان بود یا کنار موادفروشان و معتادان قرار داشت اما امروز وظیفه عمومی بهترین ساختمان‌ها را دارد. ساختمانی در شأن و منزلت یک جوان. درواقع کسی که می‌خواهد خدمت سربازی انجام دهد از دریچه وظیفه عمومی، نیروهای مسلح را نگاه می‌کند. درحال حاضر سازمان وظیفه عمومی از نظر اطلاع‌رسانی هم سامانه مکانیزاسیون دارد و با ورود شماره ملی، از دورترین نقطه کشور یا نزدیک‌ترین نقطه برگه اعزام در یک زمان می‌رسد. درحالی که قبلاً اگر کسی متولد زاهدان بود باید پست می‌کرد ولی امروزه این کار خیلی راحت از طریق اطلاع‌رسانی و مکانیزاسیون انجام می‌شود. گام‌های خیلی مثبتی در این راستا برداشته شده و مرتباً سازمان وظیفه عمومی که وظیفه قبل از خدمت برعهده آن است روی این قضیه کار می‌کند. تا جایی که اطلاع دارم در نیروهای مسلح پیرامون حین خدمت هم کارهای زیادی انجام شده است. در حین خدمت از نظر امکانات تفاوت‌های فاحشی بین مراکز آموزش بود خوشبختانه درحال حاضر خیلی از مراکز آموزشی هم ردیف شده‌اند. بعضی از مراکز که خیلی دور بود حذف شده مابقی هم مکانیزه شده‌اند و سیستم آنها با وظیفه عمومی آنلاین شده است. قبلاً سپاه برای خودش کارت صادر می‌کرد یا نیروی دریایی یا نیروی زمینی، نیروی انتظامی ولی الان همه کارت‌ها توسط سازمان وظیفه عمومی صادر می‌شود و به‌صورت متمرکز یک بانک اطلاعات قوی تشکیل شده که در آینده کارآیی بیشتری خواهد داشت. در همین قانون ایجاد مراکز مشاوره از جهت خوشایندسازی، حقوق، خوراک، پوشاک و... هم بود. الان ما نمی‌گوییم که حقوق سربازان کافی است اضافه‌هایی که در نظر گرفته شده است با سختی حاصل شده، زیرا دولت افزایش بودجه را قبول نمی‌کرد ولی در هر صورت مسئله خوراک، پوشاک، هزینه ایاب‌وذهاب

(اینها همه به نوعی به حین خدمت مربوط می‌شود)، حل شده است. مورد دیگر بیمه سربازان می‌باشد. امروز سرباز بیمه است و واقعاً به سرباز در نیروهای مسلح به چشم یک فرزند نگاه می‌شود نه به چشم یک بنده حقیر الان بعضی از سربازان ما در وزارت دفاع در نیروهای مختلف به کار گرفته شده‌اند نیروهای مسلح، امروزه به‌روز هستند، کارآمدند و همگام با سایر قسمت‌ها رشد کردند ولی کافی نیست. باز هم ما باید در نیروهای مسلح به مسئله حین خدمت توجه بیشتری کنیم. بنده نظرم این است کسی که متناسب با مهارت افراد به آنها مدرک بدهیم. یعنی مهارت‌آموزی کنیم. در نیروهای مسلح وقت‌های خالی سربازان را صرف حرفه و مهارت‌آموزی کنیم تا این جوان وقتی که از خدمت بیرون می‌رود با یک مدرک برود که نشان دهد کار برق یا تأسیسات را آموخته است. یا اگر سربازی در حین خدمت خوب خدمت کرد، به او یک کارت منزلت بدهیم. این کارت منزلت باید با ارزش باشد و سرباز به آن افتخار کند. هر سربازی که این کارت منزلت را داشت، روی او حساب کنند. یعنی بین کسی که سربازی نرفته و کسی که سربازی رفته باید فرق باشد. کسی که سربازی نرفته، وام گرفته و دامداری یا هر کار تولیدی زده و وضعیتش خوب است ولی کسی که رفته سربازی هیچ امکاناتی در اختیار ندارد. کسی که خدمت سربازی رفته و کارت منزلت دارد بعد از خدمت هم ما باید برای او امتیازاتی در نظر بگیریم. آیا جایی هست که سربازی که دو سال خدمت کرده مراجعه کند؟ به او بها بدهند و تحویلش بگیرند و بگویند شما که خدمت سربازی انجام دادی از این امکانات و فرصت شغلی استفاده کنید پس باید محلی برای بعد از خدمت این عزیزان در نظر بگیریم که اینها فرزندان ما هستند. پس هم باید قبل خدمت را کامل ببینیم و متوقف نشویم و مرتب خودمان را همگام با پیشرفت و تکنولوژی به روز

کنیم. هم حین خدمت که خیلی مهم است خیلی باید روی آن کار بشود از نظر اعتبار و امکانات آموزش و حرفه‌آموزی و برخوردهای خوب. برای یک سرباز، اخلاق اسلامی باید یک فرهنگ شود. این امر در حال حاضر و در نیروهای مسلح خوشبختانه تاحدی هست. اما ما باید حواسمان جمع باشد بالاخره سربازان امانت خانواده‌ها هستند. در یک سن و سال خیلی حساس به سربازی می‌آیند. اما اصلاً روی مرحله بعد از خدمت کار نکرده‌ایم. به نظر من خیلی هم مهم است. من خواهم این است که در مورد مرحله حین خدمت و بعد از خدمت خیلی کار بشود و راه‌های جایگزین ارائه شوند. که این برعهده نیروهای مسلح و ستاد کل نیروهای مسلح است. به نظر من سربازی در کشور ما باید باشد ولی نارسایی‌های آن را باید رفع کنیم. باید کار کارشناسی عمیقی شود و پروژه‌های کاملاً بزرگ تعریف گردد. تا ان شاء... روش خوبی جایگزین شود. بنده ۴۳ سال تجربه خدمت دارم. قبل از خدمت، حین خدمت و بعد از خدمت هر سه مکمل همدیگرند. اگر صرفاً به قبل از خدمت توجه کنیم در داخل پادگان همه چیز بر باد خواهد رفت و فایده‌ای ندارد یا اگر صرفاً به قبل و حین خدمت توجه و بعد از خدمت را رها کنیم باز کارساز نخواهد بود اگر بخواهیم خدمت را خوشایند بکنیم باید بعد از خدمت خود به خود شامل احتیاط و ذخیره شود و خیلی باید روی اینها کار کرد. بنده خواهم این است عزیزی که در ستاد کل حضور دارند روی حین خدمت و بعد از خدمت کار کنند. در روزگار فعلی ما بعد از خدمت کسی سربازان را تحویل نمی‌گیرد و باید فرقی باشد بین کسی که سربازی رفته و کسی که نرفته است.

سرهنگ واعظی‌نژاد (معاون مشمولان و امور معافیت‌های سازمان وظیفه عمومی): بنده هم به سهم خودم از زحمات شما در برگزاری این جلسه تشکر می‌کنم. ان شاء... مباحثی که مطرح می‌شود، راهگشا باشد. در ادامه بیانات آقای امیر صادقی در مورد خوشایندسازی سربازی در سه مرحله قبل از اعزام، حین خدمت و بعد از انجام خدمت و اصلاح نگرش‌هایی که در نیروهای مسلح در مورد سربازی وجود دارد و سایر موضوعات بنده می‌خواهم توجه بدهم به آن نگاهی که در بعضی از صاحب‌نظران وجود دارد و معمولاً در تحقیق و پژوهش مطرح می‌کنند مثلاً در همین پژوهشی که دفتر مطالعات سیاسی مرکز پژوهش‌های مجلس انجام داده بود یکی از آسیب‌ها و آفت‌های روش به‌کارگیری خدمت سربازی و وضعیت فعلی خدمت سربازی، رویکرد و نگرش گماشته‌محوری نیروهای مسلح بود که به‌عنوان یک آسیب و آفت بود درحالی که این رویکرد اصلاً وجود ندارد در گذشته شاید بود ولی درحال حاضر به جرئت می‌توان گفت که آن نگاه گماشته‌محوری در بدنه نیروهای مسلح و فرماندهان نیست و روز به روز که می‌گذرد نوع به‌کارگیری و بهبود خدمت وظیفه عمومی مورد توجه است و روی آن کار می‌شود. من نظرم این است که ما باید روی اصل خدمت سربازی تأکید بکنیم و مدافع اصل خدمت سربازی باشیم. مدل‌های مختلفی که مطرح می‌شود نباید اصل خدمت سربازی را زیر سؤال ببرد یا تحت‌الشعاع قرار بدهد به‌دلیل ویژگی‌های خاصی که کشور ما دارد و به‌دلیل نیازی که داریم به‌نظر بنده اصل خدمت سربازی یک ضرورت است که باید به آن بپردازیم و دفاع همه‌جانبه از آن داشته باشیم منتها باید بیشتر روی مدل‌ها و شیوه‌های خدمت سربازی و الگوی مطلوب کار کنیم. در آسیب‌شناسی‌هایی که امروز در تحقیقات

مختلف انجام شده از جمله همین تحقیقات مرکز پژوهش‌ها نکات خیلی خوبی مطرح شده از جمله آسیب‌هایی که در بُعد فرهنگی اجتماعی ساختاری اقتصادی مطرح است اما اگر بخواهیم خود این پژوهش‌ها را آسیب‌شناسی کنیم به نظر من در آنها نگاه یک‌سویه به مسائل سربازی وجود دارد و اغلب دنبال جنبه‌های منفی مسائل بوده و به جنبه‌های مثبت یا توجه نشده یا خیلی کم توجه شده است. خدمت سربازی کارکردهای مختلفی دارد کارکرد امنیتی، دفاعی سیاسی، فرهنگی و تربیتی درحالی که به هیچ یک از این کارکردها و دستاوردهای فردی و اجتماعی که خدمت سربازی هم برای فرد و هم برای جامعه دارد در این تحقیق و پژوهش‌ها اشاره نشده یا مغفول مانده است. باید به خدمت سربازی با آن کارکردهای مختلفی که عرض کردم به‌عنوان یک فرصت نگاه کنیم و از این فرصت حداکثر استفاده را ببریم. یکی از اشکالاتی که در همین پژوهش آمده، این بود که نیروهای مسلح امنیت‌محور هستند و کمتر به بُعد فرهنگی و تربیتی توجه دارند. به هر حال با توجه به ماهیت نیروهای مسلح، این نیرو متولی بحث امنیت و دفاع از کشور است و معلوم است که بیشترین وقت را صرف امنیت و دفاع می‌کند در عین حال از موضوعات فرهنگی، تربیتی غافل نبوده است. به نظر من مدل مطلوب خدمت سربازی باید چند ویژگی داشته باشد:

۱. منافع مشترک حاکمیت و جوانان باید تأمین شود. شاید یک اشکال که درحال حاضر به ما وارد است این باشد که ما نفع حاکمیت را می‌بینیم ولی نفع مردم و سرباز را نمی‌بینیم درحالی که این طور نیست. باید یک موازنه مطلوبی ایجاد شود که یک‌سویه نباشد و ما هر دو طرف را ببینیم هم نیاز حاکمیت و نیروهای مسلح تأمین شود و هم یک امتیازی برای جوانان داشته باشد. مدلی هم که استفاده می‌کنیم باید

بومی باشد با در نظر گرفتن شرایط خاص کشور خودمان و با در نظر گرفتن جغرافیای سیاسی و تهدیدات نظامی که کشور جمهوری اسلامی ایران دارد. از نظر حجم تهدیدات به نظر من کشور ایران منحصر به فرد است. کمتر کشوری مثل ایران پیدا می‌کنیم که این حجم از تهدیدات متوجه آن باشد و به همین خاطر مدل ما باید مدل منحصر به فردی باشد نباید ایران را با خیلی از کشورهای دیگر که اصلاً وضعیت مشابه ما ندارند مقایسه کنیم. الگوی بومی باید طراحی کنیم که در آینده هم موضوعات و هم شرایط خاص کشور ایران را لحاظ کرده باشد.

۲. اصل دیگر اینکه جنبه مردمی خدمت سربازی باید حفظ شود. یعنی پایگاه اجتماعی و فردی سربازی نباید از دست برود. همان‌طور که امیر صادقی فرمودند، در حال حاضر بخش قابل توجهی از ساختار نیروهای مسلح متکی به سرباز است. ما اگر به دنبال یک مدل جایگزین باشیم نسبت به مدل فعلی؛ قطعاً این یک دفعه به دست نمی‌آید. باید فاز به فاز و به تدریج این جایگزینی اتفاق بیافتد.

۳. مسلماً مدل انتخابی نباید هزینه‌بر باشد. بر فرض اگر بخواهیم روی سرباز حرفه‌ای کار کنیم مطمئناً بودجه بسیار کلانی نیاز خواهد بود و بودجه نظامی و دفاعی کشور مطمئناً چندین برابر افزایش خواهد یافت که با وضع فعلی فکر نمی‌کنم نه مجلس و نه دولت آمادگی این کار را داشته باشند. در بحث انتخاب الگوها و مدل مطلوب باید برای شرایط صحیح و شرایط جنگ دو مدل متفاوت تعریف کنیم. قطعاً نیاز ما به سرباز در شرایط جنگ و اضطرار بیشتر از زمان صلح است ولی الان خیلی تفکیک نمی‌کنیم. به همان اندازه سربازی که در زمان جنگ به کار می‌گرفتیم در زمان صلح نیز استفاده می‌کنیم. به نظر من باید یک تفکیک بین زمان صلح و جنگ

قائل باشیم تا این ذهنیت‌های منفی که نسبت به سربازی درحال حاضر در زمان صلح وجود دارد به حداقل برسد اگرچه بحث فناوری و تجهیزات مدرن و غیره هم مطرح است اما با توجه به جغرافیای سیاسی نظامی کشور عامل نیروی انسانی به عنوان عامل برتری‌ساز در ایران مورد توجه است و باید این عامل در مدلی که انتخاب می‌کنیم مورد توجه قرار بگیرد. در مجموع مدلی که بنده به آن رسیدم و به نظر من روی آن باید کار کنیم مدل ترکیب حرفه‌ای- اجباری است که درحال حاضر تقریباً این مدل را اجرا می‌کنیم. می‌شود تناسب آن را کم یا زیاد کرد نه حرفه‌ای تنها و نه اجباری تنها ترکیب حرفه‌ای و اجباری به نظر می‌تواند مدل مطلوب باشد که روی آن کار کنیم.

آقای کوهکن (مدیر امور نظام وظیفه وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح):
بنده قبل از اینکه مطالب را عرض کنم اشاره می‌کنم که در قانون خدمت وظیفه عمومی ماده (۱) اظهار داشته که دفاع از استقلال و تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی ایران و جان و مال و ناموس مردم وظیفه ملی و دینی هر فرد ایرانی است و در اجرای این وظیفه کلیه افراد ذکور جمهوری اسلامی ایران مکلف به انجام خدمت وظیفه عمومی برابر مقررات این قانون می‌باشند و هیچ فرد مشمول خدمت وظیفه عمومی را جز در موارد مصرحه در این قانون نمی‌توان از خدمت معاف کرد. همان‌طور که جناب سرهنگ واعظی فرمودند ما با تهدیدات زیادی روبرو هستیم و با توجه به اینکه وظیفه دفاع از کشور را بر عهده داریم لازم است که وضعیت خدمت سربازی به نوعی با همین روند حفظ شود. وضعیت سربازی نسبت به گذشته خیلی

تغییر کرده و اصلاً قابل قیاس نیست ولی در جهت مطلوب آن می‌توان گام‌های بیشتری برداشت. به‌عنوان مثال مسائلی را که در رابطه با حقوق دفاتر بیمه درمانی حق تأهل، هزینه ایاب و ذهاب خدمت در نزدیک محل سکونت و استفاده بهینه از تخصص سربازان را می‌توان عنوان کرد.

اما مشکلاتی وجود دارد برای مثال یک قانونی تصویب شده که قرار بود حقوق نیروهای وظیفه از ۶۰ تا ۹۰ درصد افزایش پیدا کند ولی متأسفانه این قانون هنوز در مجلس مانده و یا در دولت هنوز اجرایی نشده است. بعضی مواقع ما از هزینه‌های دیگری می‌زنیم تا اینکه خوراک و پوشاک و حقوق وظیفه‌ها را در اولویت اول قرار دهیم حتی در بعضی از مسائل مثل حقوق که برای پایورهاست می‌شود به نوعی به وظیفه‌ها پرداخت شود. ما خواهشی که از دوستان داریم این است که خوب بود که این اعتبارات لازم را دوستان اختصاص می‌دادند تا به نوعی به سربازها کمک خاص بشود چون اخیراً حقوق متأهلین اضافه شده و وضعیت آنها نسبت به قبل بهتر شده است. ولی با توجه به اکثر مطالبی که دوستان ارائه کردند ما باید وضعیت جامعه را به لحاظ امنیتی در نظر بگیریم. مطالعات زیادی در این زمینه انجام شده ولی هنوز به آن مرحله نرسیده که بخواهد به صورت یکجا سرباز حرفه‌ای جایگزین شود چرا که معلوم نیست آثار و تبعات منفی آن چه خواهد بود؟ آیا کارآمد خواهد بود؟ بالاخره نمی‌شود ره صدساله را یک‌شبه رفت باید همه احتمالات و موارد را در نظر گرفت و اگر بخواهد اجرا شود باید حتماً در یک مقطع به صورت آزمایشی اجرا شود. مثلاً یک زمان ۵ ساله یا ۱۰ ساله و به صورت مقطع خیلی جزئی در شهر مشخصی آزمایش شود و ببینیم مؤثر و کارآمد است یا نه؟

آقای عبدالملکی (رئیس مرکز تحقیقات کاربردی سازمان وظیفه عمومی): با تشکر از دوستان در مرکز پژوهش‌ها که این نشست علمی را برگزار کردند سؤالاتی که به نظر من می‌رسد بیشتر سؤالات کلان است که در عرصه ملی مطرح است و به هر جهت سازمان‌های متولی در حوزه خدمت سربازی باید به آنها پاسخ بدهند. یکی از موضوعاتی که بیشتر از هر چیز دیگری مطرح می‌شود بحث مقایسه خدمت سربازی در ایران و سایر کشورهاست. به هر جهت مجموعه حاکمیت به این سؤال پاسخ دهد که آیا ما هم می‌توانیم تجارب کشورهای دیگر در عرصه خدمت سربازی را به کار ببندیم؟ یک سؤال دیگر که خیلی مهم است و مطرح می‌شود این است که خدمت سربازی در کنار سازمان بسیج چگونه باید کار کند؟ اینها دو تا سؤال اصلی است که در سطح ملی مطرح است و بحث دیگر آسیب‌هایی است که در وضعیت فعلی در دوره خدمت سربازی و در این نظام اتفاق افتاده و دوستان زحمت کشیدند و این آسیب‌ها را در بخش‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی حتی در ابعاد نظامی و نیروهای انسانی فردی و اجتماعی و... استخراج کردند.

به نظر بنده برای ترسیم یک الگوی مطلوب، ترسیم وضعیت کنونی ضروری است چون باید هر دو را در کنار هم‌دیگر ببینیم. در حال حاضر کشورهای هستند که خدمت سربازی را برداشته‌اند یا بعضی حرفه‌ای کار کرده‌اند و یا بعضی ترکیبی و برخی دیگر به صورت اجباری. اشکال مختلفی (تقریباً ۶ یا ۸ شکل مختلف) از خدمت سربازی وجود دارد در بهره‌مندی از نظام خدمت سربازی یا حتی در سطح کلان‌تر سازماندهی نیروهای مسلح در هر کشور، مبتنی بر وضعیت خاص آن کشور ترسیم می‌شود. به هیچ وجه فکر نمی‌کنم که ما بتوانیم به صورت کلیشه‌ای یک مدلی را

برداریم و این مدل را در کشور خودمان پیاده‌سازی کنیم و انتظار هم داشته باشیم که این مدل بتواند بهره‌وری لازم را برای ما داشته باشد. ضمن اینکه باید به این نکته هم توجه داشته باشیم که شرایط کشور ما وضعیت خاصی دارد و مثل سایر کشورها نیست. در حال حاضر به خاطر مبانی ایدئولوژیک اسلامی که مبنای تأسیس جمهوری اسلامی ایران است متأسفانه استکبار و دشمنان ما یک هجمه بزرگی را نسبت به کشور دارند، تهدیدات بسیاری از این ناحیه متوجه کشور ماست و از سوی دیگر تلاششان این است که ما را در عرصه جهانی منزوی کنند از این رو عملاً باید با اصل خودکفایی پیش برویم چه در حوزه‌های امنیتی و چه در حوزه‌های دیگر. نکته بعدی این است که وضعیت جغرافیایی کشور ما هم وضعیت خاصی است و نیازمندی‌های بالایی دارد مثلاً در حوزه مبارزه با تهدیدات امنیتی و ... سیستم امنیتی کشور ما نیاز دارد که توانمندی بالایی را داشته باشد. از سوی دیگر چه در مرزهای آبی و چه خشکی ما نواحی بسیار وسیع حوزه‌های بسیار طولانی داریم به این سبب وضعیت ترسیم در منطقه خاورمیانه وضعیت بسیار خاصی است و خود این وضعیت نیازمندی‌های امنیتی را افزایش می‌دهند نکته دیگری که خیلی مهم است و حتماً باید به آن توجه کنیم این است که سایر کشورها که به سمت الگوهایی غیر از الگوی خدمت اجباری یا خدمت وظیفه عمومی رفتند عمدتاً انرژی خود را متمرکز کردند روی بحث بهره‌مندی از ظرفیت‌های کشورهای دیگر در حوزه امنیتی در قالب معاهدات امنیتی بین‌المللی اما وضعیت کشور ما به گونه‌ای است که اغلب از این ظرفیت‌ها نمی‌توانیم استفاده کنیم. موضوعات مختلف دیگری هست که به نظر من در ترسیم الگوی مطلوب می‌توانیم از نتایج و تجارب کشورهای دیگر بهره‌مند شویم اما

به هیچ وجه الگوی کلیشه‌ای نمی‌تواند برای ما پاسخگو باشد موضوع بعد این است که ما در حال حاضر سازمان بسیج را داریم خدمت سربازی در کنار این سازمان چه اقداماتی را باید انجام بدهد و چه مأموریت‌هایی دارد؟ بسیج یک نیروی اختیاری است و بحمد... توانسته برای کشور منشأ خدمات شایسته‌ای باشد همان‌طور که حضرت امام فرمودند بسیج شجره طیبه است اما از یک واقعیت نباید دور شویم؛ ما با یک رویکرد اختیاری نمی‌توانیم ظرفیت مناسب را برای بهره‌مندی در مقابله با تهدیدات امنیتی ایجاد کنیم. موضوع دیگری که در بحث خدمت سربازی و سربازی حرفه‌ای مطرح می‌شود این است که ما در مجموعه نیروهای مسلح در حال حاضر یکسری از سربازان را در قالب دوره‌های پنج‌ساله و به‌صورت پیمانی جذب می‌کنیم و این نیروها به‌کار گرفته می‌شوند اما این نیروها زمانی که جذب شوند، بایستی یا در نیروهای مسلح یا در سیستم‌های بیرون از اینها جذب شوند اگر بخواهیم این مجموعه را در نیروهای مسلح جذب کنیم برای یک دوره سی‌ساله عملاً با سیستم غیربهره‌ور روبرو خواهیم شد چرا که ما در قاعده هر م نیروهای مسلح به‌دلیل اینکه رویکرد عمده نیروهای مسلح رویکرد نیرومحوری است نیازمندی بالایی به نیروهای جوان و توانمند برای عملیات‌های رزمی داریم. این افراد می‌توانند بین ۵ تا ۱۰ سال کارآمدی لازم را داشته باشند اما با افزایش سنوات خدمت و کاهش توانمندی‌های جسمی معمولاً باید در سیستم‌های ستادی به‌کارگیری شوند. اگر این افراد از قاعده منتقل بشوند به سطح دوم میانی و سطح عالی ما با شرایطی روبرو خواهیم بود که برای یک شغل حداقل بیش از چند نفر نیروی انسانی در اختیار داشته باشیم که به هیچ وجه این با اصول بهره‌وری هماهنگ نیست تجربه ما هم این را نشان می‌دهد که

در نیروهای مسلح کسانی که در قالب سیستم‌های پیمانی وارد می‌شوند (طبق آمار مجموعه نیروی انسانی ناجا تقریباً بیش از ۹۵ درصد این افراد که در قالب طرح پیمانی جذب می‌شوند) در همان سیستم می‌مانند دلیل عمده آن است که بعد از این دوره عملاً فضایی وجود ندارد که بتواند در سایر سیستم‌ها مشغول به خدمت بشود و اشتغال داشته باشد و موضوع اشتغال این افراد دچار مشکل خواهد شد به‌خاطر همین خیلی تلاش می‌کنند که در سیستم‌های خودشان بمانند آن ۵ درصد هم عمدتاً به دلیل عدم نیاز از آن سیستم خارج می‌شوند یعنی این طرحی که در یک مقطعی ما سربازان ۵ ساله دریافت کنیم و بعد از ۵ سال همه آنها را از سیستم خارج کنیم عملاً با مشکل بزرگ اجتماعی روبرو خواهد شد به دلیل اینکه این افراد در این دوره یکسری مسئولیت‌های اجتماعی را می‌پذیرند که اگر بخواهند از این سیستم خارج شوند و در جایی دیگر اشتغال داشته باشند بحث مشکل معیشت اینها به وجود خواهد آمد و خواه ناخواه آسیب‌های اجتماعی متعددی را به دنبال خواهد داشت با این توصیف به نظرم می‌رسد که باید برای ترسیم الگوی مطلوب باید به هدف خدمت سربازی توجه کنیم. ببینیم که خدمت سربازی با چه هدفی باید شکل بگیرد.

در بررسی تاریخی که ما انجام دادیم و کارهایی که انجام شده و با دوستان مذاکره و مباحثه داشتیم عمدتاً دو هدف برای خدمت سربازی مورد نظر قرار می‌گیرد یکی تأمین امنیت نظامی کشور است که در ماده (۱) قانون وظیفه عمومی آمده است موضوع دیگر آموزش و تربیت جوانان است با همان رویکرد جامع‌پذیری در مورد این دو هدف عملاً دو برداشت متفاوت در حال حاضر در کشور است که به نظر می‌رسد که تکلیف این دو را باید روشن بکنیم و تا زمانی که از این مسیر گذر نکنیم

خواهناخواه شرایط به‌گونه‌ای پیش خواهد رفت که نتایج مؤثر و مناسبی نخواهد داشت. باید در مرحله اول به یک یگانگی در برداشت از خدمت سربازی برسیم. برداشت اول این است که افراد بیایند در تأمین امنیت نظامی صرفاً مشارکت کنند و مجموعه نیروهای مسلح این هدف اول را تأمین می‌کند اما هدف دوم که یک بخش اعظمی از آن تحت‌الشعاع هدف اول قرار می‌گیرد صرفاً نگاهش این است که این مجموعه‌ای که به‌عنوان یک سیستم نیروی انسانی وارد نیروهای مسلح شوند باید تلاش کنیم یک درجه‌ای از رضایت برای آنها ایجاد بکنیم برداشت دوم که بنده اعتقاد دارم باید در این برداشت وارد شویم و از خدمت سربازی این برداشت را داشته باشیم تا بتوانیم به نتیجه مطلوب برسیم این است که خدمت سربازی را در پرتو نظریه امنیت ببینیم امنیت نظامی یکی از ابعاد امنیت ملی است ما در حوزه‌های اجتماعی فرهنگی و امنیت اقتصادی باید وارد شویم و تا به حال این کار را کرده‌ایم منتها به‌دلیل اینکه در آن نظام جامع این موضوع ترسیم نشده ما نتوانستیم به نتایج خوبی برسیم. ما باید ببینیم که چگونه می‌توانیم بهره‌مندی لازم را از این ظرفیت داشته باشیم و از این سیستمی که درحال حاضر در اختیار ما هست به نحو احسن استفاده کنیم این مطلب را در داخل پراپتت می‌گوییم: اگر سابقه تاریخی خدمت سربازی را در بیاوریم این طرح در اروپا در سال ۱۷۹۸ برای در اولین بار در فرانسه بود که بعد از آن بناپارت یک ارتش بزرگ را شکل داد. آنها با هدف دفاع از ملت توانستند این ارتش بزرگ را شکل بدهند که مبتنی بر رویکرد دفاعی بود اما در دوره‌های بعد همین کشورها و به‌خصوص انگلستان در کشورهایایی که زیر نفوذ خودشان داشتند (عمدتاً از جهان سوم) این سیستم را به اجرا گذاشتند البته با این

هدف که بتوانند ملت‌سازی بکنند. این موضوع شاید در جای دیگری مطرح نشده ولی یکی از هدف‌های عمده خدمت وظیفه عمومی به‌ویژه در کشورهای جهان سوم همین ملت‌سازی بوده یعنی دنبال این بودند که از این ظرفیت استفاده بکنند. با این هدف که تمام نیروهای جوان را در اختیار داشته باشند و این افراد را متناسب با اهداف فرهنگی و اجتماعی و با آن سیاست‌های کلان مورد نظر خودشان پرورش بدهند تا در ادامه بتوانند تسلطشان را به نحو احسن بر ملت‌ها داشته باشند این یکی از موضوعاتی بود که متأسفانه تا الان مغفول مانده است. امروز کارهای بسیار خوبی در حوزه آسیب‌شناسی انجام شده اما به نظر من صرفاً رویکرد آسیب‌شناسی نمی‌تواند پاسخگوی نیاز ما برای ترسیم الگوی مطلوب باشد ما نیاز داریم از شیوه‌های دیگر حتی در حوزه برنامه‌ریزی استراتژیک استفاده کنیم تا نیازمندی‌های آینده را بشناسیم. نظام خدمت سربازی در دوره رژیم پهلوی قابلیت‌هایی داشت چون این سیستم به‌عنوان یک سیستم نیروی انسانی دو هدف داشت یکی هدف سازمانی و دومی هدف فردی اهداف فردی رضایت‌بخشی بودند مثلاً با توجه به اینکه جامعه ما در آن دوره جامعه بیسواد بود سواد یاد گرفتن یک آرمان بود افراد با هدف آموختن سواد به خدمت می‌رفتند اما امروز واقعیت این است که این رویکرد بهبود در نظام خدمت سربازی اتفاق نیفتاده است جامعه ما جامعه متحولی شده جوانان ما از دانش و توانمندی برخوردار هستند و این باعث شده که نیروهای مسلح ما نتواند دستاوردهای شخصی را به شکل مناسب ترسیم کند. ضمن اینکه نیازمندی‌ها و انتظارات دیگری هم در کشور وجود دارد که در نظام خدمت سربازی به آنها توجه نشده است. امروز دو موضوع در کشور مطرح است: ۱. پدافند غیرعامل

مورد نظر مقام معظم رهبری. یکی از تدابیری که ایشان دارند این است که پدافند غیرعامل همچون شعله‌ای بلند شود. گام اول برای نیل به این هدف و شکل‌گیری مبانی پدافند غیرعامل در کشور که هدفش کاهش آسیب‌ها و ماندگاری سیستم است این است که ما بتوانیم در اذهان افراد آن را درونی‌سازی بکنیم تا زمانی که این اتفاق نیافتد اقدامات ما هم نمی‌تواند نتیجه خوبی داشته باشد ۲. بحث جنگ نرم و تهدیدات نرم است که هدف این تهدیدات عمدتاً خانواده‌ها و مجموعه افراد جامعه است ما باید از ابزارهایی که می‌توانند آسیب‌پذیری جوانان را کم کنند استفاده کنیم تا قابلیت‌های لازم برای مقابله با این تهدیدات ایجاد کنیم اگر چنین نباشد دچار مشکل خواهیم شد درحال حاضر برای این مسائل اقدامی در کشور صورت نگرفته و یا اقدامات هماهنگی وجود ندارد.

ناخدا یکم قیطاسونند (جانشین نیروی انسانی ارتش): بدون تعاریف بافت نیروهای مسلح داخلی ما با هم متفاوت‌اند در ارتش یک‌جور رفتار می‌شود در ناجا، در سپاه، در وزارت دفاع و ستاد کل هم به شکل دیگر. ابتدا یک مطالعه تطبیقی در سطح نیروهای مسلح لازم است. اگر بتوانیم بومی‌سازی کنیم و تجارب موفق کشورهای را که به صورت میلیشیا کار می‌کنند به دست آوریم می‌توانیم عملکرد بهتری داشته باشیم، ما در ارتش یک جامعه حدوداً سیصد هزار نفری از نیروهای وظیفه را به تناوب داریم و متناسب اینها خانوارهای آنها نیز با ما مرتبط هستند. درحال حاضر ما از کادر و بودجه فرهنگی و بودجه سیاسی - امنیتی که دغدغه و کارکردهایی خاص خودشان را دارند کم می‌کنیم تا بتوانیم به سربازان جیره غذایی و حقوق بدهیم

تقریباً ۲۵ درصد از نیروهای وظیفه ما مدارک تحصیلی بالای دیپلم دارند بنابراین انتظارات و خواسته‌هایشان مثل یک آدم تحصیلکرده است. نیروی وظیفه به‌عنوان منابع انسانی نیروهای مسلح و ارتش که دفاع از مرزها را برعهده دارد پشتوانه نظام است. برای اجرای تدابیر و سیاست‌ها باید با این نگاه شرایط مطلوب را فراهم کنیم زیرا نقش مهمی در بازدارندگی دارند. در نیروهای مسلح و یا بالطبع منابع انسانی هنوز تجهیزات محور نشده‌ایم ما در نیروی دریایی یا نیروی هوایی شاید فناوری و تجهیزات محوریم ولی در نیروی زمینی همچنان اتکای ما بر منابع انسانی است. امنیت و اقتدار ملی به هر حال در سایه نیروی انسانی ایجاد می‌شود این شرایط مطلوب که می‌خواهیم ترسیم بکنیم باید با این نگاه باشد. وقتی نیروهای وظیفه خواه ناخواه در سازمان‌های نیروهای مسلح می‌آیند فرهنگ سازمانی نیروهای مسلح روی آنها اثر می‌گذارد بیاییم در این حوزه‌ها کار کنیم تا بعد سربازان ما بخشی از این را با خودشان بیرون ببرند و انتقال دهند و از همین مسیر شاید بتوانیم باورهایی همچون تفکر دفاع مقدس و نگاه به سازندگی را توسعه دهیم. اگر می‌خواهیم محیط خدمت را خوشایند کنیم و می‌خواهیم نفرت احساس رضایت‌مندی کنند باید این شرایط مطلوب توأم با منابع باشد و منابع مدنظر قرار بگیرد. برای این منظور باید در پایان برای خدمت وظیفه سازوکاری بیاییم که از ستاد کل باید شروع شود تا برای اشتغال سربازان و معرفی به نهادها برای استخدام سازوکاری اندیشیده شود. وقتی اینها انجام شود کسانی که تمایل به خدمت دارند خیلی بیشتر می‌شوند و موجب ایجاد مطلوبیت می‌شود.

سرگرد رضاپور (کارشناس ارشد امور وظیفه عمومی معاونت نیروی انسانی ناجا): موضوع خدمت سربازی متأسفانه هم بین نیروهای مسلح و هم در جامعه خیلی مظلوم است و هر کس به نحوی سعی می‌کند از پله‌های خدمت سربازی بالا برود. چند سال پیش یکی از نامزدهای نمایندگی مجلس در تبلیغات انتخاباتی گفته بود شما به من رأی دهید من خدمت سربازی را برای فارغ‌التحصیلان وظیفه کلاً حذف می‌کنم و هر کس که تحصیلات داشته باشد به خدمت نمی‌رود در حال حاضر ۴۳ درصد از نیروی انسانی موجود در ناجا را سرباز تشکیل می‌دهد. نزدیک به نیمی از موجودی ما سرباز است در حدود یک‌سوم سربازان نیروی انتظامی در حال حاضر در یگان‌های عملیاتی چه مرزی و چه غیرمرزی خدمت می‌کنند. در حال حاضر حدود شاید یک سوم سربازان نیروی انتظامی دارند صرفاً در یگان‌های عملیاتی ناجا خدمت می‌کنند یک‌چهارم سربازان نیروی انتظامی در حال حاضر در مرزها خدمت می‌کنند اینکه عددش متفاوت است به خاطر این است که همه مرزها عملیاتی نیست. یک‌چهارم سربازان نیروی انتظامی حدود ۳۶ هزار نفر در مرز خدمت می‌کنند و این طور نیست که هدف سرباز در نیروهای مسلح صرفاً این باشد که یک دوره‌ای را بگذراند و برود، ما روی سرباز حساب می‌کنیم و در نیروهای مسلح این سربازها حکم اجرای بسیاری از مأموریت‌های محوله به نیروهای مسلح را برعهده دارند و نمی‌شود فقط روی این موضوع تمرکز کرد که ما فقط بیاییم اینجا یک کارخانه انسان‌سازی بنا کنیم. انواع سرباز با رنگ‌ها و طرح‌های مختلف وارد نیروهای مسلح می‌شوند و خیلی توقع زیادی است که کل وقتمان را بگذاریم که هم سربازها را یکسان‌سازی کنیم و هم آن شرایط مطلوبی را که مدنظر نظام است و کادرسازی که برای انقلاب انجام شد

برای سربازها انجام دهیم. خواهش می‌کنم از آقایان مخصوصاً در مجلس که روی موضوع سربازی فعالیت کنند: اول کارکردهای خدمت سربازی برای نیروهای مسلح تمرکز کنند نه روی سرباز به عنوان اینکه قرار است بیاید دو سال بگذرانند و برود. آقایان به این امر توجه کنند که نیروهای مسلح به سرباز نیاز دارند. سردار احمدی‌مقدم گفتند که رویکرد را روی این بگذاریم که وابستگی را به سرباز کم کنیم و این دستور را صادر کردند و ما رویکردمان در نیروی انتظامی این خواهد بود علت این است که واقعاً در حال حاضر خدمت سربازی از آن چیزهایی که ما به عنوان کارکردهای عملیاتی در نیروهای مسلح به آنها نیاز داریم دور می‌شود ما در نیروهای مسلح چهار کار در حوزه نیروی انسانی برای سرباز انجام می‌دهیم ۱. جذب ۲. سازماندهی ۳. به کارگیری ۴. نگهداشت. در این چهار حوزه در حال حاضر کار می‌شود. من روی حوزه چهارم نگهداشت صحبت می‌کنم. در حوزه نگهداشت فرمایش مقام معظم رهبری این است که می‌فرمایند کاری کنید که سرباز وقتی خدمت سربازی آمد احساس نکند که وقت و عمرش تلف می‌شود، این به یک کار بزرگ نیاز دارد. ایشان می‌فرمایند وظایف و کارها انجام شود ولی طوری شود تا جای ممکن از این سرباز بهره‌گیری مناسب شود یعنی هر کاری می‌توانیم بکنیم که این سرباز بهره‌مناسبی برای نیروهای مسلح داشته باشد. متأسفانه بعضی وقت‌ها اشتباه می‌شود. در واقع این مهمترین دغدغه حال حاضر نیروهای مسلح است که بتوانند تا جایی که ممکن است سرباز را در راستای کارهای خودشان استفاده کنند. ما در نیروی انتظامی آمدم روی خوشایندسازی خدمت سربازی که جان کلام مقام معظم رهبری است، فکر کردیم چه کار کنیم؟ این برمی‌گردد به همان حوزه نگهداشت؛ فکر کردیم که

چه طرح‌هایی را می‌شود پیاده‌سازی کرد. برای سرباز وقتی که داخل نیروهای مسلح است و زمانی که خارج می‌شود چه می‌توان کرد؟ به نظر بنده یک جوان وقتی که سرباز می‌شود بدون تردید بهتر از قبل می‌شود.

آقای احمدی معین (کارشناس گروه امنیتی - دفاعی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی): با تشکر از همه دوستانی که تجارب و دانسته‌های خودشان را در اختیار ما قرار دادند. ما در حال تدوین طرحی هستیم برای نمایندگان محترم مجلس که حتماً از نظرات شما استفاده می‌کنیم و قبل از تقدیم به نمایندگان محترم مجلس انشاءاً... جلسه‌ای خواهیم داشت که از نظرات نهایی شما استفاده کنیم. من مباحث خود را به‌طور خلاصه عرض می‌کنم که فکر می‌کنم هم پاسخ باشد به برخی مسائلی که مطرح شد و هم شما دوستان راجع به این مسائل فکر کنید و در جلسه آتی نظراتتان را ارائه فرمایید.

مطالعات نشان می‌دهد ۲۴ کشور سربازی در آنها اجباری است در مقابل ۱۰۳ کشوری که سربازی اجباری ندارند. فقط ۷ کشور از این ۲۴ کشور خدمت بیش از یک سال دارند (یعنی خدمت دوره ضرورت). نکته دیگری که در اکثریت قریب به اتفاق این کشورها وجود دارد این است که با افزایش میزان تحصیلات، مدت خدمت سربازی کاهش جدی پیدا می‌کند یعنی کسی که مثلاً لیسانس یا فوق‌لیسانس گرفته مدت خدمت سربازی‌اش نصف کسی است که بدون تحصیلات دانشگاهی است.

درخصوص کارآمدی نیروی انسانی و سرباز به خصوص در جنگ‌ها و تهدیدات امنیتی که جمهوری اسلامی همیشه با آن مواجه بوده یکسری سؤالات مطرح است که

باید در مورد پاسخ به اینها اندیشیده شود:

۱. فردی که به اجبار به سربازی فرستاده شود در یک جنگ تا چه میزان کارآمدی دارد و در صحنه نبرد، این سرباز که بدون انگیزه و از روی اجبار حضور پیدا کرده چقدر کارآیی خواهد داشت؟

۲. در برابر تکنولوژی‌های جدید، کارآمدی نیروی انسانی در چه حد خواهد بود؟ آیا در برابر هواپیماهای بدون سرنشین می‌توان یک سرباز را با یک اسلحه کلاش فرستاد که مبارزه کند؟

۳. درخصوص پهناور بودن سرزمین باید گفت که اتفاقاً نیاز به نیروی نظامی آموزش‌دیده و توانمند بیشتر خواهد بود اینکه همیشه تهدیدهای متعددی داریم و بحث کاملاً درستی است ولی کشورهای دیگری مثل هند، ایالات متحده و... هستند که همین پهناور بودن سرزمین را داشتند ولی سربازی در آنها اجباری نیست.

۴. با فرض اینکه نیروی انسانی و سرباز برای پیشبرد جنگ‌ها لازم باشد آیا در زمان جنگ ۸ ساله دفاع مقدس که ما داشتیم بدنه اصلی کشور را بسیجی‌ها تشکیل دادند که به صورت داوطلبانه در جنگ شرکت می‌کردند؟ البته دوستان اشاره کردند که این موضوع با آن بحث فوریت عملیات‌های نظامی که باید در زمان دقیقی انجام شود تداخل دارد که بحث درستی است و باید روی آن فکر کرد.

در پاسخ به سؤالی که یکی از دوستان مطرح فرمودند راجع به انتقال اسناد در دفاتر اسناد رسمی که دیگر تعیین تکلیف نظام وظیفه را نمی‌خواهد لازم است توضیح دهم این بحث در مجلس از این جهت مطرح شد که مشکلات فراوانی در زمینه حقوقی ایجاد شده بود ناشی از عدم ثبت معاملات و کلاهبرداری‌های متعددی نیز در این

زمینه صورت پذیرفته بود. مثلاً معاملات متعدد نیز در این زمینه که افراد چیزی را خریده بودند یا فروخته بودند به دلیل اینکه نمی‌توانستند در مرجع رسمی ثبت کنند مشکلات فراوان برای خودشان و خانواده آنها ایجاد شده بود و به این سبب بود که مجلس به این موضوع پرداخت که این اقدام مجلس آثار مثبتی برجای گذارده است. به طور کلی مهمترین نقاط ضعفی که برخی کارشناسان در وضعیت فعلی سربازی مطرح می‌کنند این است که:

۱. ممکن است به افزایش فرار مغزها دامن زند یعنی کسانی که به سبب فرار از خدمت سربازی مهاجرت می‌کنند عده زیادی از اینها کسانی هستند که توانمندی علمی بالایی دارند و جذب کشورهای خارجی می‌شوند.

۲. بحث دوم ناکارآمدی نیروی انسانی است در برابر تهدیدات تکنولوژیک که امروز دنیا با آن مواجه است.

۳. بحث سوم افزایش مشکلات نیروهای مسلح به لحاظ مالی است.

۴. بحث چهارم وضعیت نامناسب سربازها به لحاظ مالی، عاطفی و جسمی است.

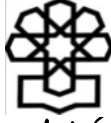
۵. بحث پنجم افزایش تقلب‌هایی است که الان در جامعه قابل مشاهده است مثل

طلاق‌های صوری، صدمات جسمی که افراد به خودشان وارد می‌کنند برای فرار از خدمت سربازی.

۶. نکته ششم هم بحث بهره‌وری پایین سربازهاست.

این درست است که نیروهای مسلح بخش عمده‌ای از بدنه‌شان را همین سربازها تشکیل می‌دهند ولی می‌شود به طرق دیگری از طریق تأمین بودجه جذب نیرو کرد و نیروهایی که آموزش دیده باشند برای کاری که به آنها محول می‌شود تأمین کرد.

اینکه شما فرمودید بخش عمده نیروهای عملیاتی نیروی انتظامی را سربازان تشکیل می‌دهند آیا کارآمدی آنها هم در عملیات‌ها بررسی شده که تا چه میزان کارآمد بوده‌اند؟ در نهایت طرحی را با توجه به همه مسائل و نیازهای نیروهای مسلح در دفتر مطالعات سیاسی و گروه امنیتی - دفاعی در دست تدوین داریم که حتماً از نظرات شما هم استفاده خواهیم کرد. بخشی از این طرح با توجه به مبانی فقه شیعه است که طبق نظر برخی از فقها حتی جهاد هم در فقه تشیع و اسلام یک واجب کفایی است یعنی در زمانی که نیروی کافی وجود داشته باشد طبق نظر این گروه از فقها از وجوب عینی خارج می‌شود. بحث مطالعات اقتصادی راجع به این موضوع داریم و مطالعات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی هم در این خصوص صورت پذیرفته است که ان شاء... در آینده نزدیک در قالب طرحی با لحاظ کردن نظرات نیروهای مسلح به مجلس شورای اسلامی ارائه خواهیم کرد. از صبر و حوصله و حضور شما تشکر می‌کنم.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۳۵۶۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: گزارش نشست تخصصی «وضعیت فعلی سربازی، شرایط مطلوب آینده»

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه دفاعی - امنیتی)

تهیه و تنظیم‌کنندگان: محمد یزدان‌پناه، مهدی ذوالفقاری

سخنرانان: مهدی ذوالفقاری، ابراهیم صادقی، حجت‌ا... واعظی‌نژاد، یوسف

عبدالملکی، محمد کوهکن، علیرضا خورشیدی، رحیم قیطاسوند، منوچهر رضاپور،

محمد مهدی احمدی معین

متقاضی: معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

ویراستار ادبی: فرزاد جعفری

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۱/۱۷